

In memoriam Sofia An 1966–2019

Lukuvuoden alkaessa vastaanotimme järkyttävän uutisen kazakstanilaisen kollegamme, Nazarbajevin yliopiston apulaisprofessori Sofia Anin yllättävästä poismenosta. Sofia menehtyi 3.9. nopeasti edenneeseen vakavaan sairauteen kotikaupungissaan Almatyssa 53 vuoden iässä.

Vain muutamia kuukausia aiemmin toukokuussa Sofia osallistui Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutin *visiting fellow* -ohjelmaan ja vietti upean yhteistyön ja ilon värittämän kuukauden Helsingissä. Sofia tuli tutuksi Aleksanteri-instituutin väelle aktiivisena ja sosiaalisena kollegana.

Helsingissä ollessaan Sofia An työskenteli Meri Kulmalan kanssa kirjoittaen vertailevaa artikkelia lastensuojelun deinstitutionalisaatiosta Venäjällä ja Kazakstanissa. Yhteistyö oli älyllisesti antoisaa ja kirjoittajat oppivat toisiltaan ja tutkimusaiheistaan paljon. Yhteistyö oli myös hauskaa. Merin huonetoveri muistelee edelleen kaksikon nauruntäyteisiä kirjoitustuokioita. Kirjoittaminen oli myös tuloksellista ja käsikirjoitus tuli lähes valmiiksi ennen Sofian paluuta Kazakstaniin kesäkuun lopussa. Vielä heinäkuussa Sofia ja Meri viimeistelivät yhteisartikkelin ”Global Deinstitutionalisation Policy in Post-Soviet Space: A Comparison of Child Welfare Reforms in Russia and Kazakhstan” ja Sofia lähetti sen vertaisarvioitavaksi kansainväliseen *Global Social Policy* -lehteen. Pian sen jälkeen Sofia oli ilmoittanut työtovereilleen Nazarbajevin yliopistossa jäävänsä sairauslomalle syyslukukauden ajaksi. Lukukauden vasta alkaessa yllättävän rajusti edennyt sairaus jo vei hänet.

Sofia An valmistui maisteriksi sosiaalityön oppiaineesta arvostetusta yhdysvaltalaisesta Columbian yliopistosta New Yorkissa vuonna 2002 ja väitteli tohtoriksi sosiaalityöstä Toronton yliopistosta vuonna 2014. Hänen väitöskirjansa käsitteli lastensuojelua Kazakstanissa. Väitöksen jälkeen hän siirtyi Astanassa sijaitsevaan Nazarbajevin yliopistoon. Siellä hän toimi sosiologian apulaisprofessorina. Ennen väitöstutkimustaan hän ehti työskennellä vuosina 2007–2008 Almatyssa sijaitsevassa USAIDin toimistossa tuberkuloosin vastaisen työn ohjelmajohtajana ja vuosina 2004–2007 Kansainvälisen työjärjestön ILO:n Almatyn-toimistossa.

Sofian tutkimusintressit olivat jälkisosialistisen ja globaalien sosiaalipolitiikan yhtymäkohdissa. Hänen tutkimuksensa pureutui hyvinvointiinstituutioiden muutokseen jälkisosialistisessa kontekstissa. Hän oli kiinnostunut yhtäältä sosialismin perinnöstä ja toisaalta globaaleista toimijoista jälkisosialistisessa sosiaalipolitiikassa. Häntä kiinnosti erityisesti rakenteiden ja toimijuuden vuorovaikutus. Sen analyysi oli keskiössä myös yllä mainitussa Merin kanssa kirjoitetussa yhteisartikkelissa. Sofia oli myös yksi kokoomateoksen *Social Policy, Poverty, and Inequality in Central and Eastern Europe and the Former Soviet Union: Agency and Institutions in Flux* toimittajista. Kirjan julkaisutilaisuus, johon Sofia oli vielä aikeissa osallistua, pidettiin syyskuun alussa Prahassa.

Yhtenä Sofian pitkäaikaisena tutkimuskohteena oli lastensuojelun sijaishuolto ja sen deinstitutionalisaatio eli laitoshoidon purkaminen. Hän kiinnitti aiheen käsittelyn vahvasti ihmisoikeuksien ja erityisesti lapsen oikeuksien toteutumiseen ja toimi taitavasti akateemisen tutkimuksen ja kansalaisjärjestöentän väli-maastossa. Uutena avauksena hän oli vastikään

tehnyt tutkimusta autististen lasten vanhempien mobilisoinnista Keski-Aasiassa.

Sen lisäksi, että Sofia oli kansainvälisesti arvostettu tutkija, hän oli myös rakastettu opettaja. Hänen tutkimuksessaan oli vahvasti mukana käytännön työ terveyden ja elämänlaadun parantamiseksi omassa yhteiskunnassaan. Hän veti myös opiskelijansa mukaan hankkeisiinsa ja saikin viime keväänä oman yliopistonsa palkinnon tutkimusperustaisesta opetuksesta. Tämä palkinto kantaa jatkossa Sofia Anin nimeä. Nazarbajevin yliopistossa on järjestetty useita muistotilaisuuksia, joissa erityisesti opiskelijat ovat kaivanneet ja muistaneet Sofian ja kertooneet hänen erityislaatuista kannustuksestaan opiskelijoiden yliopistotaipaleen varrella. Sofian tiedekunnan dekaani vastaanottaa suruvalitteluja ympäri maailman.

Sofian erityisenä vahvuutena olikin verkostojen rakentaminen. Hän oli liikkeellepaneva voima jälkisosialististen maiden sosiaalityötä käsittelevän intressiryhmän (*special interest group*) perustamisessa Euroopan sosiaalityön

tutkimuksen yhdistykseen ESWRAan. Huhtikuussa 2020 Bukarestissa, Romaniassa järjestetään sosiaalityön tutkimuksen eurooppalaiseen konferenssiin (ECSWR) on suunnitteilla entisen Neuvostoliiton maiden lastensuojelua käsittelevä työryhmä, joka omistetaan Sofian muistolle.

Sofian poismenon myötä jäävät toteutumatta monet suunnitelmat jatkoyhteistyöstä, kuten kesäkuussa Helsingissä ideoimamme kansainvälinen vertaileva tutkimushanke lastensuojelun sijaishuollosta. Vaikka nämä aloitteet joskus toteutuisivatkin, tulemme kuitenkin kaipaamaan Sofian analyyttistä, innovatiivista ja aina niin iloista osuutta yhteisessä tekemisessä. Mieliimme on painunut kauniina se kevätpäivä, kun nautimme Kaisaniemen kasvitieteellisen putarhan väreistä ja ideoimme hanketta. Selvää on, että vaikka monet suunnitteilla olleet yhteiset hankkeet ja julkaisut jäävät nyt toteutumatta, Sofia Anin muisto ja valovoimaisuus tulevat säilymään sydämissämme.

Maija Jäppinen & Meri Kulmala

Sosialistinen lapsuus näyttely Lenin-museossa 19.6.2019 – 31.3.2020

Tampereella sijaitsevassa Lenin-museossa avautui viime kesänä sosialistista lapsuutta käsittelevä erikoisnäyttely. Se kertoo, millaista oli elää lapsena Neuvostoliitossa ja Itä-Euroopan sosialistisissa maissa sekä vasemmistolaisperheessä Suomessa. Näyttelyn teema on yhä ajankohtainen, vaikka Neuvostoliiton johtama sosialistinen järjestelmä murtui liki kolmekymmentä vuotta sitten. Tarkastelun kohteena on sosialismin vaikutus lasten arkeen ja se, millaisen jäljen tämä ideologian sävyttämä kasvatusta on jättänyt lasten aikuiselämään.

Suomessa pioneeritoiminnalla on pitkät juuret, sillä Demokratian Pioneerien liitto perustettiin vuonna 1945. Sen tehtävänä oli kasvattaa lapsia ja nuoria kommunistisen puolueen edustamassa hengessä sekä sitouttaa jäsenet työväenluokan perinteisiin. Pioneeriliitto toimi koko maassa ja sen paikallisosastot järjestivät lapsille kerhotoimintaa. Näyttelyn esineet kertovat juuri tästä toiminnasta. Kokoontumisissa pukeuduttiin omaan uniformuun – vihreään paitaan ja punaiseen kolmioliinaan. Pioneerin piti tuntea tunnustensa symbolinen merkitys. Tällä korostettiin kuulumista ”omaan joukkoon”.

Vaikka pioneerileireillä ja -kerhoissa leikittiin, laulettiin ja askarrettiin, oli annetuilla tehtävillä lähes aina ideologinen sisältö. Lapset saattoivat askarrella rauhanmarsseille osallistuvien pioneerien kuvia ja tehdä piirustuksia ja maalauksia muista teemasta kuuluvista aiheista. Erilaisten roolileikkien kautta tutustuttiin myös muiden maiden vallankumouksien historiaan. Näyttelyssä on mukana muun muassa Namibian itsenäisyystaisteluun liittyvä pioneerien askartelemalla noppapeli. Pelin edetessä pelaajat nostavat vuorollaan tehtäväkortteja: ”Hienoa! Olet ollut valmistamassa leluja namibialaisille lapsille Kwanza Sulin pakolaisleirille. Saat edetä 8 askelta eteenpäin”.

Leikkikalulla on lasten maailmassa merkittävä rooli. Niiden avulla tutustutaan maailmaan ja kehitetään mielikuvitusta, opitaan ja kasvetaan. Leikkikalujen avulla saadaan tietoa ihmisten elämästä – arjesta ja juhlasta. Sosialistisissa maissa leikkikalut symboloivat aatteellisia ihanteita: perinteiset nuket muuttuivat toisenlaisiksi sankareiksi kuten lääkäreiksi, milisiiksi ja lentäjiksi. Lelujen avulla lapsiin haluttiin juurruttaa kiintymys sosialistiseen isänmaahan ja niihin